

Sebastian Gyrost-Longsig Christensens grundlovstale

Taler

Sebastian Gyrost-Longsig
Christensen
Museumschef, Helsingør Museum

Dato

5. juni 2026

Sted

Flynderupgård, Agnetevej 9, 3060
Helsingør

1

Helsingør 600 år: Fra privilegier til rettigheder

"Mit håb står til havet."

5

Sådan lød Erik af Pommerns valgsporg.

Det er en smuk sætning.

Men det er også en politisk sætning.

Han satte sit håb til forbindelsen med verden.

10

For 600 år siden var havet Helsingørs vej til fremtiden.

Derfra kom varerne.

Rigdommen.

Menneskene.

15

Idéerne.

Mulighederne.

Og derfor gav Erik af Pommern Helsingør købstadsrettigheder i 1426.

20

Det blev et afgørende vendepunkt i byens historie. Kongen så potentialet i den lille kystby ved Øresund og ønskede at gøre den til mere end blot et lokalt handelssted.

Der kom bystyre og folk blev gjort til borgere – eller nogle få gjorde og slet ikke alle.

25

Borgere, der byggede huse i sten, blev belønnet med skattefrihed, og byen begyndte at få den struktur, vi stadig kan ane i den gamle bykerne i dag.

30 Stengade blev byens rygrad, hvor købmandsgårdene lå side om side, mens små gader forbandt handelen i byen med livet og trafikken langs stranden.

Men det var få år senere, at Helsingør for alvor trådte ind på den europæiske scene.

35 Omkring 1429 indførte Erik af Pommern Øresundstolden. Alle skibe, der passerede gennem Sundet, skulle betale afgift til den danske krone – og betalingen skulle ske her i Helsingør.

40 Med ét blev byen centrum for en af Nordeuropas vigtigste maritime knudepunkter.

Skibe fra Nederlandene, de tyske hansestæder, England og mange andre steder måtte standse op i Sundet, afregne deres told og vente på tilladelse til at sejle videre.

45 Det betød, at Helsingør blev et sted, hvor mennesker, varer, ideer og historier fra hele Europa mødtes.

50 Byen voksede ikke alene på grund af sin beliggenhed, men fordi den blev et forbindelsespunkt mellem verdener.

Og måske er det netop dér, Helsingørs særlige historie begynder: ikke som en by ved kanten af Danmark, men som en by i centrum af et europæisk netværk.

55 Så købstadsprivilegierne blev ikke givet som en gave.

Det var et spørgsmål om geopolitik.

60 Erik af Pommern forstod, at den, der kontrollerede det smalleste punkt i Øresund, kunne påvirke strømmen af varer, mennesker og magt mellem Østersøen og resten af Europa.

Helsingør blev ikke skabt som periferi.

65 Helsingør blev skabt som forbindelse.

Som passage.

70

Som knudepunkt.

Og måske er det den vigtigste nøgle til at forstå både Helsingørs historie og vores egen tid.

75

Når vi i år fejrer Helsingørs 600-års jubilæum som købstad, fejrer vi nemlig ikke blot en bys fødselsdag.

Vi fejrer begyndelsen på en fortælling.

80

En fortælling om forbindelser.

Mellem mennesker.

Mellem kulturer.

Mellem idéer.

85

Mellem Danmark og Europa.

Men vi skal også huske, hvilken verden Helsingør blev født ind i.

For købstadsrettighederne var netop privilegier for nogle individer og grupper der blev udpeget.

90

Købstadsrettighederne var ikke borgerrettigheder – de var ikke demokrati.

De var ikke lighed.

De var ikke universelle rettigheder.

Tværtimod.

95

Købstaden var en del af et samfund, hvor rettigheder var noget, man fik tildelt af kongemagten.

Ikke noget, man havde.

Nogle mennesker havde privilegier.

100

Andre havde kun pligter.

Nogle måtte handle.

Andre måtte ikke.

Nogle havde adgang til velstand og indflydelse.

Andre havde ikke.

105

Sådan fungerede Helsingør, resten af Danmark og Europa i århundreder.

Magt blev givet ovenfra.

Ikke nedefra.

110 Når vi fejrer Helsingørs 600-års jubilæum, fejrer vi selvfølgelig ikke 600 år med demokrati, da demokrati ikke var den store tanke værd fra antikken og frem til 1700 tallet.

Men Vi fejrer begyndelsen på en historie, som også er en historisk bevægelse far et til noget andet...

115 En historie om magt.
Om forbindelser.

Og om den lange bevægelse fra privilegier til rettigheder.

120 For det interessante er, at det samfund, der byggede på privilegier, samtidig skabte de forbindelser, som senere gjorde det muligt at udfordre privilegierne.

For Helsingør blev især skabt af verden eller Helsingørs store omverden.

125 Hollandske købmænd.
Tyske håndværkere.
Skotske søfolk.
Engelske handelsforbindelser.
Svenske naboer.
130 De var ikke gæster i Helsingørs historie.

De var med til at skabe den.

135 Kronborg fortæller historien om renæssancens Europa og fremvæksten af den moderne stat.

Sankt Mariæ Kirke og Karmeliterklostret fortæller historien om middelalderens og humanismens internationale lærdomsnetværk.

140 Herfra drog karmelitermunken Poul Helgesen ud og blev en af de vigtigste lærde stemmer ved det unge Københavns Universitet.

På den måde var Helsingør ikke blot en passage for varer.

145

Byen var også en passage for idéer.

For tanker.

150

For nye forestillinger om tro, magt og samfund.

Sundtolden fortæller historien om Europas handel.

155 Værftet fortæller historien om Europas industrialisering.

Fortællingerne om besættelsen og redningen af de danske jøder over Øresund fortæller historien om Europas kamp mellem demokrati og totalitarisme.

160 Derfor kan man på mange måder læse Europas historie gennem Helsingør.
Ikke fordi Helsingør har været Europas centrum.

Men fordi Europas store bevægelser igen og igen er skyllet ind over byen.
Humanismen.

165 Reformationen.

Renæssancen.

Oplysningstiden.

Industrialiseringen.

Demokratiet.

170 Den seneste Globalisering

.

Hver gang Europa har forandret sig, har Helsingør forandret sig med det.

Og måske er det Helsingørs vigtigste erfaring efter 600 år:

175 At byen altid har været stærkest, når den har været forbundet med verden omkring sig.

Det var forbindelserne, der gjorde byen rig.

Men forbindelserne gik ikke kun ud i verden.

180

De gik også ind i landet omkring Helsingør.

Her på Flynderupgård og i de mange landsbysamfund omkring byen blev der dyrket korn, opdrættet dyr og produceret varer, som forsynede Helsingørs

borgere og handelsliv.

Det var bønderne, fiskerne og håndværkerne i oplandet, der var med til at skabe grundlaget for den velstand, som voksede frem bag byens murer.

190

Og det var de mange teglværker langs kysten og i skovområderne omkring Helsingør, der leverede mursten til de købmandsgårde, kirker og huse, som stadig præger byens historiske bykerne.

195 Når vi i dag bevæger os gennem Helsingørs gamle gader, ser vi stadig resultatet af det samspil.

Helsingør blev ikke skabt af byen alene.

200 Den blev skabt i mødet mellem købstaden, oplandet og verden omkring den.

Det var forbindelserne, der gjorde byen rig.

205 Men det var også forbindelserne, der bragte de idéer til Europa, som senere gjorde op med Privilegiesamfundet.

Grundloven er en del af den historie -Det meste af 1849 Grundloven var afskrift fra den belgiske forfatningsret... Ifølge flere forfatningshistorikere, herunder Tim Knudsen, var Junigrundloven af 1849 i høj grad inspireret af den belgiske forfatning af 1831, som blev betragtet som Europas mest moderne liberale forfatning.”

210 For Grundloven er i virkeligheden historien om, at rettigheder ikke længere skulle være privilegier.

215 At magt ikke længere skulle være fødselsret.

At loven skulle stå over magthaverne.

At borgere skulle være mere end undersåtter.

Det er demokratiets grundlæggende idé.

220 Ikke at alle mennesker er ens.

Men at ingen mennesker har en særlig ret til magten.

Demokratiet er derfor ikke et opgør med forskellighed.

225 Demokratiet er et opgør med uretfærdige og ukontrollerede privilegier.
Men det vigtige spørgsmål i dag er så –

hvordan beskytter man et demokratisk samfund?

230 Hvordan sikrer man, at rettigheder ikke langsomt bliver til privilegier til de få igen?

Det var spørgsmål, som også optog danskerne efter Anden Verdenskrig.
Erfaringerne fra Europas sammenbrud, nazismen og besættelsen havde vist, at
235 demokratiet ikke kunne tages for givet.

Da Danmark i 1953 fik den grundlov, vi stadig lever under i dag, handlede
diskussionen derfor ikke kun om paragraffer og institutioner.

240 Den handlede også om noget større:

Hvad er det egentlig, der holder et demokrati levende?
Hvordan beskytter man det **mod** magtmisbrug, polarisering og autoritære
strømninger?

245 To af de vigtigste stemmer i den diskussion var teologen Hal Koch og juristen
Alf Ross.
De var ofte uenige.

250 Men måske havde de begge nok ret.

Hal Koch mente, at demokratiet først og fremmest er en livsform.
En måde at være sammen på.
En måde at håndtere uenighed på.

255 For Koch var demokratiets kerne samtalen.
Ikke fordi samtalen altid fører til enighed.
Men fordi den gør det muligt at være uenige uden at blive fjender.

260 Alf Ross så noget andet.

Han vidste, at gode intentioner ikke er nok.

At samtalen ikke kan stå alene.

265

Derfor insisterede han på institutionerne.

På Grundloven.

På retsstaten.

På magtens deling.

270

På borgerrettighederne.

Hvor Koch mindede os om demokratiets kultur, mindede Ross os om demokratiets konstruktion.

275

Hvis Koch lærer os, hvordan vi skal være borgere, lærer Ross os, hvordan vi skal organisere magten.

Og måske har vi aldrig haft mere brug for dem begge end nu.

280

For spørgsmålet om magt er ikke forsvundet.

Det har blot ændret form.

Jeg læser en del bøger.

285

Men få har gjort så stort indtryk på mig som Giuliano da Empolis *Rovdyrenes tid*.

Ikke fordi den handler om de store rigdomme i Silicon Valley.

290

Men fordi den handler om den magt, der kommer fra Sillicon Valley

Om mennesker, der ikke er folkevalgte, som har fået så stor indflydelse, at de kan forme både den offentlige samtale og de politiske spilleregler i store dele af verden.

295

Bogen minder os om, at fremskridt ikke er en naturlov. At demokrati ikke udvikler sig af sig selv. Og at de værdier, vi bygger vores samfund på, ikke er givet én gang for alle.

300

De skal forsvares. I hver generation.

Og fordi den gør op med en forestilling, som mange af os voksede op med efter
305 Murens fald.

Forestillingen om, at historien automatisk bevæger sig mod mere frihed.

Mere demokrati.

Mere åbenhed.

310 Empoli minder os om noget andet.

At historien ikke har nogen autopilot.

Rettigheder kan udvides.

Men de kan også indskrænkes.

315

Demokratier kan styrkes.

Men de kan også svækkes.

Frihed kan vindes.

320 Men den kan også mistes.

Min gamle studiekammerat og nu professor Rebecca Adler-Nissen udkom med
et tankevækkende Paper i sidste uge. Hvor hun analytisk beskriver nogle af
verdens største teknologivirkksomheder som verdensskabere – WORLD

325 SHAPERS.

Ikke blot fordi de udvikler teknologi.

Men fordi de former de infrastrukturer, som mennesker møder verden
igennem.

330

De påvirker ikke blot, hvad vi køber.

Men hvad vi ser...

Hvem vi møder...

Hvad vi frygter...

335 Hvad vi håber på...

Og hvilke fremtider vi overhovedet kan forestille os.

Når stadig mere af vores offentlige samtale foregår på platforme, hvis

340 forretningsmodel er opmærksomhed, bliver spørgsmålet ikke blot, hvem der

taler.

Men hvilke stemmer der bliver hørt.
345 Og hvilke følelser der bliver belønnet.
For algoritmer er ikke neutrale.

De er designet til at fastholde vores opmærksomhed.
Og vi ved efterhånden, at vrede, konflikt og forargelse ofte spreder sig hurtigere
350 end tvivl, nysgerrighed og nuancer.

Det betyder ikke, at teknologien skaber vores uenigheder.
Men den kan forstærke dem.

355 Gøre dem mere synlige.
Mere konstante.
Mere følelsesladede.

Hvis Empoli og Adler-Nissen beskriver magtens nye struktur, beskriver
360 samfundsforskeren Frederik Hjorth dens emotionelle konsekvenser.

For danskerne er ikke nødvendigvis blevet mere politisk uenige over de seneste
år på grund af BIG TECH.

365 Men vi er blevet mere følelsesmæssigt polariserede.

Mere skeptiske over for dem, vi er uenige med.

Mere tilbøjelige til at opfatte dem som modstandere frem for medborgere.
370

Det er dét, forskerne kalder affektiv polarisering.
Problemet er ikke vores holdninger.
Problemet er vores følelser over for hinanden.

375 Vi ser det ikke kun på sociale medier.

Vi ser det ved middagsbordet.
På arbejdspladsen.
I den måde, vi taler om hinanden på.

Uenighed bliver lettere til mistillid.
Mistillid bliver lettere til afstand.

Og afstand bliver lettere til fjendskab.

385

Demokratiet går **ikke** i stykker, fordi mennesker er uenige.

Demokratiet går i stykker, når mennesker ikke længere kan forestille sig at dele en øl, en kop kaffe eller at bo i et nabolag med dem, de er uenige med.

390

Set med Hal Kochs øjne er det en alvorlig udvikling. For Koch var demokrati ikke blot et spørgsmål om valg og flertal. Demokrati var en samtaleform. Et samfund, hvor mennesker med forskellige holdninger mødes, lytter og forsøger at forstå hinanden, også når de ikke er enige.

395

Set med Alf Ross' øjne er udfordringen en anden, men beslægtet. For Ross hviler demokratiet på stærke institutioner, fælles spilleregler og tillid til de procedurer, der gør det muligt at håndtere konflikter fredeligt.

400

Hvis tilliden til institutionerne svækkes, svækkes også demokratiets evne til at fungere.

Hjorths forskning peger på noget bekymrende. Nemlig at begge disse forudsætninger er under pres samtidig. Tilliden mellem borgerne udfordres, og mistilliden til fælles institutioner vokser mange steder.

405

Derfor ville både Hal Koch og Alf Ross sandsynligvis vende sig i deres grave, hvis de oplevede den udvikling, som Empoli og Rebecca Adler-Nissen beskriver.

410

En verden, hvor nogle af de mest magtfulde aktører ikke er stater eller folkevalgte institutioner, men globale teknologiplatforme.

En verden, hvor algoritmer belønner konflikt frem for forståelse, opmærksomhed frem for eftertanke og engagement frem for sandhed.

415

For det er ikke blot samtalen mellem borgerne, der udfordres.

Det er også de institutioner og offentlige rum, som samtalen skal udfolde sig indenfor.

Og her mødes Adler-Nissen, Hjorth, Koch, Ross og Empoli

For hvis nogle af verdens mest magtfulde virksomheder er med til at forme de
rum, hvor vi møder hinanden, og hvis disse rum systematisk belønner konflikt
425 mere end forståelse, så er udfordringen ikke blot teknologisk.

Måske er udfordringen i dag, at vi risikerer præcis det, som både Koch og Ross
frygtede efter besættelsen – blot i en ny form.

430 Mere kommunikation.
Men mindre samtale.

Flere platforme.
Men færre fælles offentlige rum.

435 Mere forbindelse.
Men mindre fællesskab.

Vi lever i en tid, hvor den verden, mange af os troede var stabil, igen er blevet
440 bevægelig.

Den verdensorden, som voksede frem efter befrielsen i 1945 og blev styrket efter
Murens fald i 1989, er under forandring.

445 USA redefinerer sin rolle som leder af den frie verden..

Kina udfordrer den eksisterende verdensorden med en økonomisk magt,
innovationevne og tålmodighed som ikke er set i epoker.

450 Krigen er vendt tilbage til Europa.

Kunstig intelligens forandrer samfund hurtigere, end institutionerne kan følge
med.

455 Og nogle af verdens mest magtfulde virksomheder er ved at forme de
infrastrukturer, som vores samfund bygger på.

I en sådan tid bliver spørgsmålet ikke kun, hvordan vi skaber vækst.

460

Spørgsmålet bliver også, hvordan vi bevarer et frit samfund.

Som et sted, hvor vi mødes.

Diskuterer.

465

Lytter.

Udfordrer hinanden.

Og forestiller os fremtiden sammen.

Så når jeg vender tilbage til Erik af Pommern og hans ord:

470

"Mit håb står til havet."

Så tror jeg ikke, at håbet i dag står til havet.

475

Håbet står heller ikke til teknologien.

Heller ikke til markedet,

Heller ikke til staten.

480

Håbet står til vores evne til at bruge de forbindelser, som binder os til verden, uden at miste forbindelsen til hinanden.

Til vores evne til at holde fast i demokratiets grundlæggende idé:

485

At ingen mennesker har en naturlig ret til magten.

At magt skal stå til ansvar.

At rettigheder ikke er privilegier.

Og at forskellighed ikke må blive til fjendskab.

490

Vi ved, at Helsingør gennem 600 år har været stærkest, når byen har vendt sig mod verden frem for væk fra den.

Og vi ved, at demokratiet gennem snart 200 år har været stærkest, når rettigheder har været vigtigere end privilegier, og når borgere har været vigtigere end stammer.

495

Derfor må vores håb i dag ikke være passivt.

500 Håb er ikke at vente.

Håb er at handle.

Håb er at deltage.

505

Håb er at tage ansvar.

Håb er at tro på, at vi sammen kan skabe et samfund, hvor frihed, rettigheder, fællesskab og demokrati fortsat gælder for de mange og ikke kun for de få.

510

Det er den samtale, købstadsjubilæet inviterer os til.

Det er den samtale, Grundloven forpligter os på.

515 Og det er den samtale, vi skal føre videre.

Tak for ordet og fortsat god grundlovsdag.

520

Kilde

Manuskript modtaget fra taler og udgivet af Danske Taler med tilladelse fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

525

Tags

Grundlovstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/sebastian-gyrst-longsig-christensens-grundlovstale-2026>

530

535